

Titel: Bedömningar, antaganden och ableism: utredningar av föräldraförmåga hos föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning eller kognitiva svårigheter

Sammanfattning: Familjer där föräldrar har IF löper kraftigt förhöjd risk att barnen placeras i familjehem. Forskning betonar att intelligens inte är en god prediktor av föräldraförmåga. Trots detta förknippas låg intelligens med risk för omsorgssvikt, och intelligenstest används ofta för att predicera föräldraförmåga. IF ses även som statistiskt, vilket medför att föräldrarna bedöms som oförmögna att utveckla sitt föräldraskap och ta till sig stöd. I Australien finns särskilda domstolar gällande barns säkerhet och välmående. Experter på föräldraskap utses för utredningar, grundat i en uppdragsbeskrivning. Det saknas forskning kring dessa uppdragsbeskrivningar, och den föreliggande studien undersökte därför såväl uppdragsbeskrivningar som efterföljande utredningar, gällande föräldrar med IF eller kognitiva svårigheter och deras barn. Frågeställningarna gällde vilka frågor som ställs i uppdragsbeskrivningarna, och hur experter bedömer föräldraförmåga och kognitiv förmåga.

Analyserna baserade sig på 20 uppdragsbeskrivningar samt utredningsmaterialet från 24 experter, då fyra ärenden baserade sig på två experter vardera. Samtliga uppdragsbeskrivningar erfordrade bedömningar av såväl föräldraförmåga som kognitiv förmåga. De flesta uppdragen listade ett flertal orosområden. Utöver föräldraförmåga inkluderade detta bl.a. psykisk ohälsa hos föräldrarna, otillräcklig förståelse för den oro som uttryckts kring barnen, omsorgssvikt, missbruk, intergenerationella trauma, svårigheter att samarbeta med socialtjänsten, våld i hemmet, otillräckligt boende och kognitiva svårigheter. Analys av uppdragsbeskrivningarna pekade på missförstånd om sambandet mellan kognitiva svårigheter och föräldraförmåga. Uppdragsbeskrivningarna förknippade ofta svårigheter i föräldraskapet till de kognitiva svårigheterna, t.ex. genom att erfordra utredning av i vilken utsträckning dessa inverkar på föräldraförmåga eller förklarade annan oro, så som varför en mamma återvände till en partner som utsatte henne för våld. Uppdragen specificerade därtill ofta utredning av huruvida föräldrarna hade IF-diagnos. Analyserna av experternas utredningar fann dels att kognitiv screening genomfördes i de flesta fall, för att bedöma om vidare tester var motiverade, och väl validerade kognitiva tester användes då i föreliggande fall. Dessa utredningar gjordes ofta uppdelat över flera tillfällen, för att undvika negativa effekter av trötthet. Det kunde dock vara svårt att hinna med dessa utredningar givet deadlines att inkomma med utredningen. Experterna noterade ofta att föräldrarna betedde sig barnsligt, eller yngre än sin ålder, och att de inte var tillräckligt mogna för föräldransvar. Observationer gjordes även av föräldrarnas interaktioner med sina barn, med fokus på hur föräldrarna svarade på barnens emotionella och fysiska behov. Föräldrarnas svårigheter att svara på barnens signaler förknippades i fem utredningar till föräldrarnas IF.

Tio av 23 föräldrar bedömdes uppfylla kriterier för IF-diagnos. De övriga 13 föräldrarna bedömdes ha kognitiva svårigheter utan att uppfylla diagnostiska kriterier. Experterna bedömde antingen föräldrarna som ”oförmögna” ($n = 14$) eller ”förmögna med stöd” ($n = 9$). Samarbetsvillighet med socialtjänsten och att ta emot insatser hängde samman med ökad sannolikhet att bedömas som förmögen med stöd. Samtliga 10 föräldrar som bedömdes uppfylla kriterier för IF-diagnos bedömdes oförmögna till ett tillräckligt gott föräldraskap, och för dessa föräldrar rekommenderades mindre ofta stödinsatser. Föräldrar med IF utgjorde 71,4 procent av de föräldrar som bedömdes som oförmögna. Föräldrarnas IF betonades ofta som en primär riskfaktor, och som en bidragande faktor till barnens utvecklingsförseningar eller omsorgssvikt. Samtidigt var experterna ofta tydliga med att föräldrarnas IF inte var

ensamt prediktivt av föräldrarnas kapacitet, utan hänsyn togs även till samförekommande faktorer så som föräldrars erfarenheter av trauma samt deras psykisk hälsa. Föräldrar med IF bedömdes dock ha en begränsad förmåga att utveckla sitt föräldraskap, samt att kunna anpassa sig till deras barns skiftande utvecklingsbehov. En brist på adekvata, anpassade metoder för stöd till föräldrar med IF noterades också återkommande av experterna, vilket bidrog till att återförening inte rekommenderades.

Forskarna betonar att det alltjämt råder problematiska antaganden om att föräldrar med IF är oförmögna att utvecklas i sitt föräldraskap, samt att uppdragsbeskrivningars formulering är problematiska i hur det associerar kognitiva svårigheter med oförmåga. Forskarna efterlyser även perspektiv som bygger på styrkor, och anpassade metoder för stöd till dessa föräldrar.

Referens: Kong, P., Collings, S., & Spencer, M. (2024). Assessments, assumptions and ableism: examining court-ordered parenting capacity assessments of parents with intellectual disability and cognitive difficulties. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 1-15. <https://doi.org/10.3109/13668250.2024.2417425>

Länk: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3109/13668250.2024.2417425>